

Umelé klenoty nosia manželkám, pravé milenkám

Strakoše sivé ľahko spoznáte podľa kontrastného sfarbenia.

Poľsko-slovenská dvojica vedcov preskúmala, aké materiálne zdroje vynakladajú samce vtákov strakošov, aby dosiahli kopoláciu s vlastnou a cudzou partnerkou. Ukázalo sa, že milenkám „predtým“ prinášajú oveľa cennejšie (potravínové) dary.

Nemilosrdní lovci

Strakoše sivé (*Lanius excubitor*) sú stredne veľké, priemerne 24-centimetrové európske spevavé vtáky. Aj u nás obývajú otvorenú krajinu s roztrúsenými stromami, alebo skupinkami stromov. Vydávajú príznačné hrubé, kvákavé výkriky. Sám ich spev je však akési pridusené cvrlikanie. Navyše pri ňom napodobňujú hlasy iných vtákov.

Striehnu na korisť na vyvýše-

ných stanoviskách. Býva to hmyz, ale i stavovce – menšie hlodavce, jašterice a malé vtáky. Korisť zabíjajú zobákom, zvyknú ju nabodávať na trne a ostré konáriky. Potom si z nej chodia odštipkávať. To isté robievajú aj s potravou v zajatí.

Sezónne manželstvá

Strakoše sivé uzatvárajú párové zväzky na jednu sezónu. Páry bývajú od seba vzdialené 500 až 1000 metrov. Ich lovecké teritórium, ktoré počas sezóny rozmnožovania bráni, máva plochu 20-50 hektárov. Zvyčajne odchovávajú jednu skupinu mláďat, no ak o obsah hniezda z určitej príčiny prídu, nahradia ho ďalšou znáskou. Vajička vyseďí iba samica, mláďatá však kŕmia a všestranne sa o ne starajú

obaja rodičia. Samec prináša potravu aj partnerke. Samce pred kopoláciami majú typické prejavy. Pozorovalo sa, že samice si vyberajú partnerov podľa kvality potravínových darov. Časté sú tiež „zálety“ samcov k samiciam zo susedných párov.

Čo všetko urobí vtáci pre reprodukciu

Biológovia Piotr Tryjanowski z Univerzity Adama Mickiewicza v Poznani a Martin Hromada z Juhovýchodskej univerzity v Českých Budějoviciach sa rozhodli zistiť, čo to kvantitatívne obnáša. Z teórie vyplývalo, že samice by mali pri súhlase s kopoláciou uprednostňovať cennejšie dary. Také dary by tiež mali spôsobiť, že povolnejšie budú cudzie samice, ktoré zakáša-

Strakoš napichol na trň uloveného hlodavca. FOTO - R. GARAVAQLIA, MAREK SZCZEPANEK

ním riskujú problémy s vlastným partnerom. Samce zasa neľutujú úsilie, aby potrebné kvalitné dary získali, lebo s ich pomocou potom môžu znásobiť svoj reprodukčný úspech.

Výskum prebehol počas štyroch sezón (1999-2002) v západnom Poľsku. Týka sa 22 samcov strakošov sivých, pri ktorých sa pozorovali párové aj mimopárové kopolácie. Priniesol zaujímavé poznatky. Bádateľia o nich napísali v časopise *Animal Behaviour*.

Tryjanowski s Hromadom potvrdili, že energetický obsah darov – ulovenej potraviny – bol pri neúspešných pokusoch o kopoláciu s vlastnou partnerkou priemerne zhruba sedemnásobne nižší ako pri úspešných. To isté platilo aj pri pokusoch o kopoláciu s cudzími part-

nerkami. No na ešte takmer štvornásobne vyššej energetickej úrovni. Samce na záletoch preto cudzím partnerkám prinášali iné „potravínové položky“, na čo museli vynaložiť v priemere šesťnásobné úsilie. Tie z toho teda čerpali nielen nepriamy genetický (veď samce schopné chytiť kvalitnú korisť sú zaručene zdatné), ale aj priamy vysoký potravinový prínos. Riziko pre vlastný párový vzťah si vlastne nechali zaplatiť. Tryjanowski to pre *New Scientist* okomentoval poľským prísloviem: „Umelé klenoty pre manželku, pravé pre milenkú.“ Prísudzovať živočíchom antropomorfné znaky je samozrejme vždy rizikové. Opačne je to už zmysluplnejšie.

ZDENĚK URBAN,
spolupracovník SME

Týždeň vo vede

(14. – 20. 4. 2005)

● Go Yusa z Laboratórií základného výskumu firmy NTT (Japonsko) s kolegami vyvinul drobné polovodičové nanzariadenie na analýzy, využívajúce nukleárnu magnetickú rezonanciu.

● Richard Lieu z Alabamskej univerzity (USA) s kolegami spochybnil novou analýzou údajov o kozmickom mikrovlnnom žiarení zo satelitu WMAP prevládajúcu kozmologickú teóriu inflácie, podľa ktorej sa vesmír na začiatku krátko rozpínal supervysokou rýchlosťou.

● Aimín Cao z Kalifornskej univerzity v Berkeley (USA) s kolegami údajmi o tzv. PKJKP seizmických vlnách z vysokocitlivej nemeckej seizmickej siete napokon priamo potvrdil vyše 60-ročný predpoklad geológov, že vnútorné, prevažne železné jadro Zeme je naozaj tuhé.

● Tim Camerona Wobusa z MIT (USA) objavil v nepálskych Himalájach dosiaľ nerozpoznaný šmykový zlom, aktívny 10 miliónov rokov. K jeho vzniku netradične prispela výrazná zmena zrážkovej erózie. Pomáha vysvetliť prudký prechod medzi Malým a Veľkým Himalájom.

● Mark Saunders a Adam Lea z Univerzitetného kolégia v Londýne (Veľká Británia) vyvinuli presnejšiu metódu predpovede sezónnych hurikánov, ktoré udrú na pobrežie USA. Spätné zreprodukovali sezóny od roku 1950. Metóda umožňuje odhadnúť intenzitu budúcej sezóny.